

**Behawioralne uwarunkowania
podejmowania decyzji
o dobrowolnych oszczędnościach
na cele emerytalne w Polsce**

Agata Olechnowicz-Szewczyk

**Behawioralne uwarunkowania
podejmowania decyzji
o dobrowolnych oszczędnościach
na cele emerytalne w Polsce**

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2024

Recenzenci

dr hab. Marek Kunasz, prof. US
dr hab. Marek Szczepański, prof. PP

Redaktor Wydawnictwa
Małgorzata Tymorek

Projekt okładki i stron tytułowych
Filip Sendal

Skład i łamanie
Marcin Zawadzki

Publikacja sfinansowana ze środków grantu
Narodowego Centrum Nauki nr UMO-2017/27/N/HS4/01663

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-647-0

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Mojej córce Stefanii

Spis treści

Wstęp	11
Rozdział 1. Od homo oeconomicus do homo ignorans – czy istnieje emerytalna ignorancja?	17
1.1. Decyzyjność emerytalna.....	18
1.2. Teorie oszczędności długoterminowych oparte na racjonalności	24
1.3. Behawioralne teorie oszczędności długoterminowych.....	33
1.3.1. Ograniczona racjonalność decyzji ekonomicznych.....	33
1.3.2. Teorie oszczędności długoterminowych oparte na ograniczonej racjonalności	37
1.3.3. Teoria planowanego zachowania jako psychologiczna teoria wyjaśniająca oszczędzanie długoterminowe	41
1.4. Determinanty podejmowania decyzji o oszczędnościach długoterminowych	43
1.4.1. Czynniki ekonomiczne i społeczno-demograficzne	44
1.4.2. Wiedza i świadomość finansowa	48
1.4.3. Czynniki psychologiczne.....	53
1.5. Poszukiwanie informacji i ignorancja w decyzjach emerytalnych.....	58
Rozdział 2. Wykorzystanie ekonomii behawioralnej w reformowaniu systemów emerytalnych w Polsce i na świecie.....	63
2.1. System zabezpieczenia emerytalnego w Polsce i jego reformy.....	64
2.2. Zjawisko srebrnego tsunami jako przesłanka do stymulowania dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego	72
2.3. Wykorzystanie ekonomii behawioralnej we wspieraniu decyzji o dodatkowych oszczędnościach na cele emerytalne	77
2.4. Pracownicze Plany Kapitałowe jako przykład wykorzystania ekonomii behawioralnej we wspieraniu decyzji o dodatkowych oszczędnościach na cele emerytalne w Polsce	82

Rozdział 3. Narzędzie pomiaru czynników behawioralnych skłonności i gotowości do oszczędzania długoterminowego.....	87
3.1. Etapy badania	87
3.1.1. Badanie literaturowe i konceptualizacja hipotez.....	89
3.1.2. Budowa kwestionariusza	91
3.1.3. Pilotaż i weryfikacja kwestionariusza	93
3.1.4. Przeprowadzenie badania głównego	95
3.1.5. Statystyczna i ekonometryczna analiza danych	96
3.2. Konstrukcja głównego badania	96
3.2.1. Część 1 – pytania o dane socjodemograficzne	97
3.2.2. Część 2 – pytania o zachowania finansowe w czasie pandemii SARS-CoV-2	97
3.2.3. Część 3 – pytania o finansową ignorancję i unikanie informacji.....	99
3.2.4. Część 4 – epizody dotyczące unikania/poszukiwania informacji	100
3.2.5. Część 5 – skala behawioralnych komponentów skłonności i gotowości do oszczędzania długoterminowego	103
3.2.6. Część 6 - pytania o podejmowane działania oszczędnościowe	104
3.2.7. Część 7 - pytania o wiedzę emerytalną i wiedzę finansową....	106
3.3. Analiza czynnikowa skal pomiarowych kwestionariusza	109
Rozdział 4. Próba badawcza i charakterystyka zmiennych.....	121
4.1. Wielkość i dobór próby badawczej	121
4.2. Charakterystyka zmiennych.....	126
4.2.1. Zmienne objaśniane	126
4.2.2. Zmienne objaśniające	127
4.3. Statystyki opisowe zmiennych z kategorii behawioralnych komponentów oraz wiedzy i zaangażowania	130
4.4. Oszczędzanie długoterminowe na cele emerytalne	132
4.5. Wiedza emerytalna i finansowa	137
4.6. Porównanie charakterystyk między grupami oszczędzających i nieoszczędzających dodatkowo na cele emerytalne	142

Rozdział 5. Czynniki behawioralne wpływające na skłonność i gotowość do oszczędzania długoterminowego poza obowiązującymi składkami – analiza ekonometryczna	149
5.1. Metodyka badania	149
5.2. Strategia dopasowania modelu	151
5.3. Estymacja parametrów modeli regresji logistycznej.....	155
5.4. Dyskusja wyników	159
Zakończenie	165
Bibliografia	167
Spis rysunków	185
Spis tabel	187
Załącznik 1	191